

УДК 378.013

ШЛЯХИ ДО ПІДГОТОВКИ ВИСОКОКВАЛІФІКОВАНИХ ФАХІВЦІВ ЛІСОВОГО ГОСПОДАРСТВА

Якименко О.Г.

У статті розкрито поняття “професійна компетентність”, визначено основні складові, що її визначають та шляхи формування професійно компетентного випускника лісотехнічного вишу.

Ключові слова: професійна компетентність, складові (компоненти) професійної компетентності, технології, екологічна культура.

В статье раскрыто понятие профессиональной компетентности, ее составляющих, а также пути формирования профессионально компетентного выпускника лесотехнического вуза.

Ключевые слова: профессиональная компетентность, составляющие профессиональной компетентности, экологическая культура, технологии.

The article expounds the concept of professional competence and its components that determine ways of preparing professionally competent graduates of Forestry Engineering University.

Key words: professional competence, components of professional competence, technologies, environmental culture.

Входження України у Європейський освітній простір, перспектива приєднання до Болонського процесу підвищує попит на соціальне замовлення на справжнього професіонала і надає нашій країні змогу поглибити відносини з європейськими державами в подальшій інтеграції до Європейського Союзу. За таких умов підвищення рівня якості професійної підготовки майбутнього працівника є пріоритетним напрямом модернізації і фундаменталізації вищої педагогічної освіти в Україні на сучасних теоретико-методологічних засадах [5, с. 3].

Одним із напрямів модернізації освіти в індустріально розвинених країнах є більш широке використання компонентів – внутрішнього ставлення людини до праці. Велике значення має те, що є важелями людини в професійній діяльності,

її ціннісними орієнтаціями, які внутрішні ресурси вона вкладає в працю і наскільки нею задоволена. Наведені вище визначення дають можливість окреслити наступні особливості, що відрізняють компетентність від традиційних понять – знання, уміння, навички: її інтеграційний характер; співвіднесеність із ціннісно-смысловими характеристиками особистості; практична спрямованість.

Порівняно з поняттями “знання, уміння, навички” компетентність розглядається як більш складна соціально-особистісна структура, заснована на цінностях, спрямованості, знаннях, досвіді, набутому особистістю. Вона виражається в мобілізації особистістю отриманих знань, досвіду, поведінкових відносин у конкретній ситуації для вирішення різноманітних завдань.

Метою даної статті є визначення поняття професійної компетентності як складової соціалізації та визначення шляхів успішного формування майбутнього фахівця лісового господарства в умовах лісотехнічного вишу.

Питання професійної компетентності виступає об'єктом підвищеної дослідницької уваги як вітчизняних, так і зарубіжних учених (А.Й.Капська, О.Г.Карпенко, Т.Г.Браже, А.О.Реан та ін.).

У сучасній психології та педагогіці існують різні підходи, погляди щодо розуміння змісту професійної компетентності.

Питання професійної компетентності виступає об'єктом підвищеної дослідницької уваги як вітчизняних, так і зарубіжних учених (А.Й.Капська, О.Г.Карпенко, Т.Г.Браже, А.О.Реан та ін.).

У сучасній психології та педагогіці існують різні підходи, погляди щодо розуміння змісту професійної компетентності.

У сучасній психології та педагогіці існують різні підходи, погляди щодо розуміння змісту професійної компетентності.

А.А.Деркач, В.Г.Зазикін розглядають професійну компетентність як уміння використовувати знання на практиці з високою ефективністю, ефективно діяти у сфері цього професійного знання [2, с. 58].

Водночас Е.Ф.Зеєр трактує це поняття як сукупність професійних знань, умінь, а також способи виконання професійної діяльності [3, с. 53].

А ось О.В.Попова розглядає професійну компетентність як професійну підготовленість та здатність суб'єкта праці до виконання завдань і обов'язків повсякденної діяльності [6, с. 127–136].

Очевидно, що основу компетентності складають знання, які фахівець здатний застосовувати в різних ситуаціях. Бути компетентним, на нашу думку, означає уміння мобілізувати в даній ситуації отримані знання і досвід.

Вітчизняні науковці А.Капська, Л.Долинська, О.Карпенко, В.Філіпчук зазначають, що поняття "компетентність" у широкому розумінні цього слова означає досконале знання своєї справи, суті роботи, яка виконується, складних явищ та процесів, можливих способів та засобів досягнення окреслених цілей [4, с. 87].

Компетентність, як зазначає Е.Слабунова, важлива з погляду здатності індивіда не лише добре орієнтуватися у своїй справі, ефективно, автономно і раціонально працювати за обраною спеціальністю, а й адекватно реагувати на виникнення в ході роботи різних нестандартних ситуацій [7].

Білоруські дослідники А.Ванчукевич, Л.Тімошко, Е.Шилова розглядають компетентність дещо по-іншому. А.Ванчукевич трактує компетентність як взаємозв'язок індивідуального розвитку людини з володінням знаннями й уміннями, набуттям досвіду взаємодії з соціальним оточенням, активною позицією суб'єкта взаємодії [1, с. 141].

На думку Л.Тімошко, компетентність – це узгоджені ціннісні орієнтації, сукупність особистісних якостей, практичних умінь і реальна поведінка, яка виявляється в реальній взаємодії [8, с. 66].

Е.Шилова вважає, що компетентність – це та загальна здатність особистості, що заснована на знаннях, досвіді, цінностях; знання, перетворене в уміння, реалізоване у дії [9].

Російський дослідник А.Хуторський розглядає компетентність як сукупність складних умінь, навичок і способів діяльності, що групуються в блоки відповідних якостей особистості:

- когнітивні;
- креативні (творчі);
- оргдіяльнісні (методологічні);
- комунікативні;
- світоглядні.

Перелік цих груп якостей спирається на цілісне світосприйняття людини, яка має фізичну, емоційну й інтелектуальну складову, а також ціннісну, духовно-етичну основу життєдіяльності.

Отже, вітчизняні та зарубіжні вчені, розглядаючи поняття професійної компетентності, вказують на такі її основні складові: знання, вміння, навички, досвід творчої діяльності, ціннісні орієнтації, мотиви діяльності, компетентність у самоорганізації.

Ми розглядаємо складові професійної компетентності як важливі чинники успішної соціалізації особистості.

Перед вищою школою постає завдання підготовки висококваліфікованого, компетентного спеціаліста, котрий у нових економічних умовах спроможний виконувати складні професійні завдання. Конкурентоспроможні фахівці мають володіти професійними вміннями і навичками, що ґрунтуються на сучасних спеціальних знаннях певної галузі виробництва та високим рівнем професійної компетентності, що ґрунтуються на критичному мисленні та здатності застосовувати теоретичні надбання на практиці. Удосконалення професійної підготовки фахівців є нині невід'ємною складовою модернізації професійної освіти в Україні.

Формуючи професійну компетентність студента, необхідно акцентувати увагу на стимулюванні професійного самовиховання, розвитку його ініціативи, формуванні особистісного стилю навчально-виховної діяльності з урахуванням індивідуальності студента та рівня його підготовки. Це сприятиме задоволеності студента як майбутнього фахівця обраною професією, зменшенню труднощів у навчанні, створенню додаткових перспектив для реалізації здібностей. Тому важливо організувати навчально-виховний процес так, щоб уже на ранніх етапах професійного становлення студенти почали усвідомлювати свої ціннісні орієнтації, цілі і завдання обраної професії, а також були включені в роботу, що сприяє розвитку смислових орієнтирів.

Досліджуючи процес соціалізації студентів лісотехнічних вишів, ми вважаємо, що важливим чинником розвитку професійної компетентності студентів є формування у них екологічної культури, складовими якої є екологічні знання, екологічні переконання та екологічна діяльність.

Успішне формування екологічної культури студентів лісотехнічних вишів, на нашу думку, здійснюватиметься у разі дотримання певних педагогічних умов. Зокрема, оволодіння викладачами теоретичними основами процесу формування системи екологічних знань; набуття ними вміння вибирати ефективні форми організації навчально-виховного процесу, спрямованого на формування і розвитку системи екологічних знань і практичних навичок студентів; організація різних видів діяльності студентів, спрямованих на активізацію інтересу до екологічних проблем під час вивчення спецдисциплін лісгосподарського циклу; розкриття практичних значень екологічних знань, здобутих у процесі навчання.

Ще однією важливою педагогічною умовою є забезпечення неперервності екологічної освіти студентів. Варто додати, що її вплив на формування екологічної культури особистості студента має посилитись, якщо буде поєднуватися формальна і неформальна ланки екологічної освіти. Мова йде про те, що крім планового оволодіння екологічними знаннями, студент має отримувати екологічну інформацію з газет, журналів, радіо, телебачення, під час відвідування фотовиставок екологічного змісту, екологічних фестивалів, краєзнавчих музеїв, природничо-заповідних об'єктів.

Разом з тим, як важливу педагогічну умову формування екологічної культури студентів лісотехнічних вишів, на нашу думку, слід виокремити переконаність педагогічних працівників цих навчальних закладів у

доцільності та необхідності екологізації підготовки молодших спеціалістів.

Крім того, для формування ґрунтовних, практично-прикладних екологічних знань майбутніх працівників лісового господарства, їх природоохоронних поглядів та переконань слід увести екологічний компонент у зміст курсових та дипломних робіт студентів; розширити тематику науково-дослідних робіт екологічного спрямування та ознайомлювати з їх результатами весь загал студентів лісоколеджу; проводити в коледжі щорічні науково-практичні конференції.

Оскільки екологічна культура формується і проявляється також у процесі екологічної діяльності, то в навчально-виховному процесі необхідно включати студентів у позааудиторну діяльність, в основі якої є технологія колективних творчих справ та метод проектів.

На думку В.Вербичького, привабливість методу проектів полягає:

- у необхідності не передавати студентам суму знань, а навчити самостійно здобувати ці знання, вміти користуватися здобутими знаннями для вирішення нових завдань;
- у набутті комунікативних навичок і умінь;
- у можливості широких людських контактів, в ознайомленні з різними поглядами на одну проблему;
- в умінні користуватися дослідницькими методами: збирати інформацію, факти, вміти їх аналізувати з різних точок зору, висувати гіпотези, робити висновки;
- у можливості зробити роботу в межах проекту привабливою для кожного учасника, якщо зв'язати її з життєвими успіхами;
- у здійсненні навчально-виховної роботи в комплексі;
- у можливості мати власну думку.

В.В.Ягоднікова [10, с. 32] серед об'єктивних переваг цього методу виділяє мотиваційну спрямованість та розвивальне значення. Проектна діяльність передбачає великі можливості для розвитку творчих здібностей особистості.

Саме в юнацькому віці важливим засобом екологічного виховання мають бути творчі проекти, тому що вони відповідають вибірковості потреб та інте-

ресів студентів, характерній для цього віку, формують уміння самостійно визначати мету й способи її досягнення, сприяють розв'язуванню внутрішніх суперечностей. Складаючи та виконуючи творчі проекти, студенти задовольняють свої інтереси й потреби, розв'язують внутрішні суперечності взаємодій зі світом природи [11, с. 5].

Проектна діяльність змушує студента по-новому поглянути на свої вміння, на характер взаємодії з довкіллям, тому що під час роботи створюються умови, за яких студент зможе самостійно здобувати знання та застосовувати їх з пошуковою та дослідницькою метою, щоб знайти їм практичне застосування у житті.

Цінність методу проектів полягає в тому, що цей метод орієнтує студентів на створення певного продукту, а не просто на вивчення навчальної теми або участі в якомусь виховному заході. Дії, безпосередньо пов'язані з реалізацією проекту, потребують певного обсягу спеціальних знань, володіння сукупністю способів поведінки, які забезпечують успіх особистості в самореалізації, а також таких умінь і навичок:

- виконувати певні соціальні ролі;
- керувати фактами в життєдіяльності;
- ставити відкриті запитання й давати на них відповіді;
- прислухатися до ідей інших та обстоювати власну точку зору;
- відповідати за результати своєї діяльності;
- правильно розподіляти час;
- розуміти свої почуття й обмеження;
- бути гнучким у стосунках – співпрацювати і бути партнерами.

Залучення студентів до проектною діяльності сприяє розвитку творчості, ініціативи, самостійності, організаторських здібностей, стимулює процес самовдосконалення.

Отже, формування професійної компетентності здійснюється через зміст освіти та систему позааудиторних заходів, зокрема залучення студентів до екокультурної діяльності і розглядається нами як чинник успішної соціалізації особистості, оскільки навчально-виховний процес є складовою соціалізації студента, де цілеспрямовано формуються вихованість та професійні якості людини.

Література

1. Ванчукевич А. В. Культурная компетентность и культурная идентичность. Образование и повышение квалификации работников образования / А. В. Ванчукевич. – Мн., 1998. – Вып. 13.4.1
2. Деркач А. А. Акмеология : учебное пособие / А. А. Деркач, В. Г. Заикин. – СПб. : Питер, 2003. – 256 с.
3. Зеер Э. Ф. Психология профессий : уч. пособ. для студентов вузов. – 2-е изд., перераб. и доп. – М. : Академический проект ; Екатеринбург : Деловая книга, 2003. – 336 с.
4. Капська А. Й. Комунікативна професійна компетентність як умова взаємодії соціального працівника з клієнтом / А. Й. Капська, Л. В. Волинська, О. Г. Карпенко, В. С. Филипчук ; за ред. А. Й. Капської. – К. : ДЦСМ, 2003. – 87 с.
5. Кремень В. Г. Освіта і наука в Україні – інноваційні аспекти. Стратегія. Реалізація. Результати / В. Г. Кремень. – К. : Грамота, 2005. – 448 с.
6. Попова Е. В. Психолого-педагогическая компетентность как научно-педагогическая проблема / Е. В. Попова // Известия Южного отделения Российской академии образования. – Ростов н/Д., 1999. – Вып. 1. – С. 13.

7. Слабунова З. З. Компетентностный подход в гражданском образовании / З. З. Слабунова. – Режим доступа:

www.narod.ru/SLAB.DOC. – Назва з екрана.

8. Тімошко Л. М. Педагогічні умови формування комунікативної компетентності студента педагогічного університету / Л. М. Тімошко // Весці БДПУ. – 2000. – № 4.

9. Шилова Е. С. Использование новых педагогических технологий в обучении студентов факультета педагогики и методики начального обучения / Е. С. Шилова // Психолого-педагогические основы профессиональной подготовки учителя в условиях реформирования общеобразовательной и высшей школы : материалы междунар. научно-практич. конференции. – Мозырь, 2002.

10. Ягоднікова В. В. Виховання лідерів / В. В. Ягоднікова // Виховна робота в школі. – 2009. – № 10. – 56 с.

11. Якименко О. Г. Проектна діяльність як аспект виховної роботи лісотехнічного коледжу / О. Г. Якименко // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 11 “Соціальна робота. Соціальна педагогіка” : зб. наук. праць. – К. : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2010. – Вип. 11. – 186 с.